

Opgave 2 Wangedrag door wetenschappers

Bij deze opgave horen de teksten 2 tot en met 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In augustus 2011 werd het vermoeden geuit dat sociaal psycholoog Diederik Stapel zich schuldig had gemaakt aan wetenschapsfraude. Een commissie ingesteld door de Tilburgse rector magnificus onderzocht de beschuldiging en rapporteerde dat er sprake was van “een grootschalige, langdurige fraude met data”. Daarna deden twee universiteiten aangifte van valsheid in geschrifte en oplichting (tekst 2). Een jaar later volgde ook nog een onderzoek door de Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD) omdat Stapel mogelijk de overheid had opgelicht door subsidie aan te vragen voor onderzoek waarbij hij had gefraudeerd met onderzoeksgegevens.

In juni 2013 werd een transactie tussen het Functioneel Parket (een onderdeel van het OM) en Stapel overeengekomen (tekst 3).

Geconstateerde wetenschapsfraude leidt doorgaans niet tot vervolging. Het geval Stapel is dus in die zin uitzonderlijk.

Lees de teksten 2, 3 en 4.

‘De’ criminaliteit bestaat niet. Criminaliteit kent verschillende vormen.

Eén van die vormen dankt zijn naam aan de maatschappelijke positie van de plegers. Wetenschapsfraude is een typisch voorbeeld van die vorm van criminaliteit.

- 3p 4 Welke vorm van criminaliteit wordt hier bedoeld? Geef de naam en leg aan de hand van twee kenmerken uit dat criminele wetenschapsfraude er een typerend voorbeeld van is.

Criminaliteit heeft gevolgen voor burgers en samenleving. Deze gevolgen kun je indelen in twee categorieën.

- 2p 5 Noem die twee categorieën. Geef bij elk een voorbeeld van een mogelijk gevolg van wetenschapsfraude.

In de regels 14 tot en met 26 van tekst 3 staan korte overwegingen van het functioneel parket om de gekozen afdoening te rechtvaardigen. Die overwegingen worden zo kort weergegeven dat ze zouden kunnen passen bij zowel relatieve als bij absolute theorieën.

- 2p 6 Kies uit de regels 14-26 van tekst 3 één van de overwegingen en werk deze verder uit zodat deze past bij relatieve theorieën. Leg je antwoord uit.

- 2p 7 Kies uit de regels 14-26 van tekst 3 één van de overwegingen en werk deze verder uit zodat deze past bij absolute theorieën. Leg je antwoord uit.

Zie tekst 3.

Het OM vindt deze transactie een passende afdoening voor de zaak tegen Stapel. Stel dat het OM een vrijheidsstraf passend had gevonden. Het OM zou in dat geval een andere procedure gevolgd hebben.

- 1p **8** Wat had het OM moeten doen als het een vrijheidsstraf passend had gevonden?

Zie tekst 4.

In de regels 22-25 van tekst 4 staat dat twee procent van de onderzoekers bekende wel eens gegevens verzonden, vervalst of veranderd te hebben.

- 2p **9** Leg aan de hand van de gebruikte onderzoeksmethode en een omschrijving van het begrip validiteit uit dat je **niet** kunt concluderen dat twee procent van de onderzoekers wel eens gegevens verzonden, vervalst of veranderd heeft.

Opgave 2 Wangedrag door wetenschappers

tekst 2

Aangifte tegen frauderende hoogleraar Stapel

Door Harrie Nijen Twilhaar
AMSTERDAM - De Universiteit van
Tilburg en de Rijksuniversiteit
Groningen doen gezamenlijk aangifte
5 tegen de frauderende hoogleraar
Diederik Stapel (45). Zij beschuldigen
hem van valsheid in geschrifte en
oplichting. Dat hebben de universi-
teiten maandag laten weten bij de
10 presentatie van het onderzoeks-
rapport van de commissie-Levelt
naar Stapel. Uit het onderzoek blijkt
dat de fraude “zeer aanzienlijk en
verbijsterend” is, aldus Pim Levelt.

15 Het gaat om zeker dertig artikelen in
gerenommeerde wetenschappelijke
tijdschriften waarvan zeker is dat
Stapel data en gegevens heeft
verzonnen. Bij tientallen publicaties
20 bestaan serieuze verdenkingen.
Zeker is in ieder geval dat de fraude
teruggaat tot 2004, toen Stapel nog
bij de Rijksuniversiteit Groningen
(RUG) werkte. Stapel, die intussen is
25 ontslagen, heeft volgens de commis-
sie willens en wetens de wetenschap
beschadigd.

naar: www.telegraaf.nl, 31 oktober 2011

tekst 3

Transactie overeengekomen voor vervalsen datasets

Het Functioneel Parket¹⁾ is met de
heer Stapel een transactie overeen-
gekomen van een werkstraf van 120
uur voor het vals opmaken en het
5 vervalsen van datasets. Daarnaast
heeft de heer Stapel afstand gedaan
van het recht op ziekte- en
arbeidsongeschiktheidsuitkering.
Dit betreft anderhalf jaarsalaris,
10 gebaseerd op de Ziekte- en
Arbeidsongeschiktheidsregeling
Nederlandse Universiteiten. (...)

Passende afdoening
Het Functioneel Parket ziet de trans-
actie als een passende afdoening
15 van de strafbare feiten. Daarbij weegt
mee dat geen sprake is van persoon-
lijke zelfverrijking.
De heer Stapel heeft reeds ingrijpen-
de gevolgen van zijn handelen onder-
vonden. Hij heeft meegewerkt aan
20 het strafrechtelijk onderzoek en aan
het onderzoek van de commissie-
Levelt. Ook heeft hij zijn doctorstitel
25 ingeleverd. Met die omstandigheden
is rekening gehouden.

naar: www.om.nl, 28 juni 2013

noot 1 Het Functioneel Parket is een onderdeel van het OM

tekst 4

Laakbare wetenschap

Over alledaagse verleidingen en normoverschrijding in de wetenschap

Van tijd tot tijd trekt er een storm van verontwaardiging en verontrusting over het doorgaans kalme en eerbiedwaardige wetenschapsbedrijf: 5 een frauderende onderzoeker haalt het beeld van wetenschapsbeoefenaars als objectieve waarheidszoekers onderuit door een flagrante schending van de integriteitscodes. (...)

10 Een recente meta-analyse van achttien studies naar wetenschappelijk wangedrag richtte zich op twee van de ergste vormen: het verzinnen van gegevens en het vervalsen, 15 veranderen of beter passend maken van gegevens (...). Er werd gekeken naar surveys¹⁾ over de mate waarin onderzoekers zelf een bepaald wangedrag toegaven of dit gedrag één of 20 meer keren in een gegeven periode bij een ander hadden geobserveerd. Van de onderzoekers bekende twee procent dat ze wel eens gegevens verzonnen, vervalst of veranderd 25 hadden. Waargenomen wangedrag van collega's leverde hogere percentages op: ruim 14 procent wist van collega's dat ze wel eens gegevens verzonnen, vervalst of 30 veranderd hadden.

naar: Aafke Komter, Mens & Maatschappij, december 2012

noot 1 survey = steekproefonderzoek